

DEUİFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı / 2021, ss. 677-698.

HÜNKÂR HACI BEKTAŞ VELİ'NİN VELAYETNAMESİ'NDE SAYGI DEĞERİ VE EĞİTİMDE KULLANIMI*

Ali Sinan BİLGİLİ**

Birgül KÜÇÜK TURGUT***

ÖZ

Bu araştırmada, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin Velayetnamesinde saygı değerinin nasıl ele alındığı ve bunun eğitim ortamında kullanılabilirliği incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma modelinde olup, veriler doküman incelenmesi yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Duran ve Gümüšoğlu (2010) tarafından yayına hazırlanan “*Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*” ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınlamış olduğu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programları kullanılmıştır. Eserde saygı değerinin çoğunlukla el öpme, selam verme ve hünkara bağlılık (mürşide bağlılık) gibi somut davranışlar ve insanın kendisine, insanın Allah'a, insanın başka bir insana, insanın tabiata ve diğer tüm canlılara gibi soyut ancak his ve duygulara matuf kültürel, insanî ve dinî öğeleri içerdiği görülmüştür. Bu öğelerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyal Bilgiler derslerinde uygun konu, kazanım, öğrenme alanı ve temalarda açık ve örtük olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hacı Bektaş Veli, Velâyetname, saygı, eğitim

* Yazar; çalışmanın hazırlanması esnasında bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm kaynakların kaynakçada belirtildiğini, çalışmanın maddi açıdan fonlanmadığını, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Çocuk ve Bilim Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, sbilgili@atauni.edu.tr., ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3182-3002>.

*** Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, birgulkucuk@atauni.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9273-501X>

Makalenin Hakemlere Gönderiliş Tarihi : 06/12/2021

Makalenin Hakemlerden Geliş Tarihi : 23/12/2021

THE RESPECT VALUE IN THE VELAYETNAME OF HAJI BEKTASH VELI AND ITS USE IN EDUCATION

ABSTRACT

In this research, how the value of respect is handled in the Velayetname of Hünkar Hacı Bektaş Veli and its usability in the educational environment has been examined. The research is in the qualitative research model and the data were obtained by document analysis method. "Velayetname of Hünkar Hacı Bektaş Veli " prepared for publication by Duran and Gümüšoğlu and Religious Culture and Moral Knowledge, Social Studies, History, Turkish and Turkish Language and Literature Teaching Programs published by the Ministry of National Education in 2018 was used as a data collection tool in the research. In the work, the values of respect are mostly concrete behaviors such as kissing hands, saluting and devotion to the sultan (devotion to the master) and cultural, human and cultural values that are abstract but aimed at feelings and emotions, such as people to themselves, people to God, people to another person, people to nature and all other living things. found to contain religious elements. It has been concluded that these elements can be used explicitly or implicitly in appropriate subjects, achievements, learning areas and themes in Religious Culture and Moral Knowledge, History, Turkish, Turkish Language and Literature and Social Studies courses.

Keywords: Haji Bektash Veli, Velayetname, respect, education

1. GİRİŞ

Bir arada yaşayan insanların sosyal düzenin oluşturulması ve devamı bağlamında uymak zorunda olduğu bazı kurallar vardır. Bireylerin hayatına yön veren bu kurallar "değer" olarak adlandırılır. Değerler, "bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler"¹ olarak tanımlanabilir. Toplumun varlığı, birlik ve beraberliği, bütünlüğü, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun hemen hemen tamamı tarafından kabul edilmiş temel kurallar olan değerler, toplumdaki ideal düşünce ve

¹ Hasan Çelikkaya, *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi* (İstanbul: Alfa Yayınları,1998), 176

davranış kalıplarını ortaya koyar. Değerler, hem yaşamın ilham kaynağı hem de anlamıdır².

Her milletin kendine özgü davranış kalıpları ve değerleri vardır, bunlar bir milleti diğerlerinden ayırır. Bu değerlerden biri de saygı değeridir. Bu değer, içerisinde kültürel öğeleri barındırmasının yanısıra, bireylerin toplum içinde kendi hak ve görevlerini gözetirken; başkalarının hak ve özgürlüklerine riayet etmesi, onlara karşı nasıl bir tutum ve davranış içinde olması gerektiğini; bireyin diğer bireylerin yanındaki konumunu, onlara karşı nasıl davranış sergileyeceğini de öğretir. Saygı değeri toplum içerisinde, ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önemli bir değerdir.

Toplumda güzel düşünce ve davranışların yaygınlaştırılması, kötü ve olumsuz düşünce ve davranışların ise, iyi ve olumlu düşünce ve davranışlara dönüşmesi değerler eğitimi ile mümkün hale gelmektedir³. Değerler eğitimi, değerlerin açık ve bilinçli bir şekilde öğretilme süreci olup, doğrudan veya dolaylı olarak bireylerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgilerini geliştirmelerine ve içselleştirmelerine, topluma uyumlu bir şekilde davranabilmelerine yardımcı olma faaliyetidir. Hayatın oldukça hızlı aktığı bir dönemde değer eğitiminin gün geçtikçe daha da önem kazandığı bir gerçektir. Ancak asıl problem bu değer eğitiminin bireylere nasıl kazandırılacağıdır. İşte bu noktada, yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerimizi de içine alan kendi kültürel kodlarımızdan yararlanmak durumundayız. Bunlardan biri de velayetnamelerdir.

Alanyazın incelendiğinde Hacı Bektaş Veli ile velâyetname ve değerler ilişkisini konu edinen Gürgil, Kılcan, Kılıçoğlu, Kurtoğlu⁴ tarafından yapılan Hünkâr Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin Kök

² Kadir Ulusoy - Ali Arslan, "Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi" *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* Edt. Refik Turan- Kadir Ulusoy, (Ankara: PegemA Yayınları, 2014), 5

³ Kadir Ulusoy - Ali Arslan, "Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi", 5

⁴ Fitnat Gürgil - Bahadır Kılcan - Gökçe Kılıçoğlu - Fatma Süreyya Kurtoğlu "Hünkâr Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin Kök Değerler Açısından İncelenmesi" *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8/1, (2019)

Değerler Açısından İncelenmesi, Kurtoğlu⁵ tarafından yapılan Kök Değerler Açısından Hacı Bektaş Velî'nin Eserleri, Akbalık⁶ tarafından yapılan Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar adlı çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Öğretim programlarının ve ders kitaplarının incelendiği Bektaş-Öztaşkın⁷ tarafından ele alınan Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Hacı Bektaş Velî ve Bektaşilik, Özkan'ın⁸ hazırlamış olduğu, Alevi-Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi, Bayrak⁹ tarafından hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarındaki Alevilik-Bektaşilik Konularına İlişkin Alevi-Bektaşîlerin Değerlendirmeleri, Kolaç¹⁰ tarafından hazırlanan Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi gibi çalışmalar mevcuttur. Yine çalışmamızla bağlantılı olarak Kahramanoğlu ve Şahin¹¹ tarafından hazırlanan Hacı Bektaş Veli Felsefesinin Etnopedagojik Açısından İncelenmesi, Kaya¹² tarafından hazırlanan Değerler Eğitiminde

-
- ⁵ Fatma Süreyya Kurtoğlu “Kök Değerler Açısından Hacı Bektaş Velî'nin Eserleri” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 89 (Bahar 2019)
- ⁶ Hakkı Akbalık *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015)*
- ⁷ Özlem Bektaş – Öztaşkın “ Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Hacı Bektaş Velî ve Bektaşilik” *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 61/ 2 (2012)
- ⁸ Süleyman Özkan, *Alevi-Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019)
- ⁹ Muhammet Bayrak, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarındaki Alevilik-Bektaşilik Konularına İlişkin Alevi-Bektaşîlerin Değerlendirmeleri -Başakşehir/Güvercintepe Örneği* (İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019)
- ¹⁰ Emine Kolaç, “Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 55 (2010)
- ¹¹ Recep Kahramanoğlu - Fulya Şahin “Hacı Bektaş Veli Felsefesinin Etnopedagojik Açısından İncelenmesi” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21/ Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı (Kasım 2019)
- ¹² Umut Kaya “Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilâtı: Ahilik” *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (Aralık 2013)

Bir Meslek Teşkilâtı: Ahîlik, Şahin¹³ tarafından ele alınan Hacı Bektaş Veli Felsefesine Eğitsel Bir Bakış, Taner-Duman'ın¹⁴ hazırladığı, Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından Bektaşî Fıkraları gibi çalışmaların olduğu görülmektedir.

Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin Velâyetnamesi'nde saygı değeri ve eğitim ortamında kullanılabilirliğinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinin öğrencilere değer kazandırmada yararlanılacak önemli kaynaklardan biri olduğu varsayımından hareketle bu araştırmada, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin Velayetnamesi incelenmiştir. Velayetname'de tüm yönleriyle saygı değerinin işlenişi ve buradaki hikâyelerin eğitim ortamında kullanılabilirliği tartışmak suretiyle hem Hacı Bektaş öğretisinde saygı değerinin yeri ve önemi, hem de günümüzde eğitimde kullanımı hakkında bir fikir oluşturulmaya çalışılması bakımından araştırmanın önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin Velâyetnamesi'nde saygı değerinin nasıl ele alındığını ve burada geçen menkıbelerin eğitim ortamında kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmektir.

1.1.Velayetname

Velâyet sözcüğü sözlükte sevgili, dost olma; tasavvuf disiplinde ise, Allah'a dost olma, kalbi O'na bağlama" anlamlarına gelir. Bu dostluğa erişen kimselere "veli" veya "evliya" denilmektedir. IX. yüzyılda İslam dünyasında tasavvuf akımının, XI. yüzyıldan itibaren de tarikatların teşekkül etmesiyle beraber Kur'an ve sünnet temelinde anlatılan menkıbeler, evvela tasavvufî tabakat (biyografi) ve evliya tezkirelerinde yer bulur. XIII. yüzyıldan itibaren Arapça, Farsça, Türkçe dillerinde başlayan ve tarikat ileri gelenlerinin hayatlarını ve menkıbelerini anlatan

¹³ Fulya Şahin, *Hacı Bektaş Veli Felsefesine Eğitsel Bir Bakış* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), 2019

¹⁴ Mine Taner-Duman, *Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından Bektaşî Fıkraları* (Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019)

kitap anlamına gelen velâyetnameler, medrese veya tekke-zaviyelerde eğitim gören müritlere yardımcı olmak maksadıyla ele alınır¹⁵.

Konumuz olan Velayetnâme, Hacı Bektâş-ı Velî'ye (ö. 669/1271) dair rivayetleri ihtiva eden menâkıbnâmedir. Dokusu, meydana getirildiği toplumun örf, âdet, gelenek ve bunlarla bağlantılı bilgi, duygu, düşünce, davranış kalıpları ile sembolleşen değer yargılarına ve devrinin dinî, iktisadî, kültürel yapısına ait unsurlar ile örülmüş olan, Bektaşî menkıbeleri arasında en iyi bilinen ve en çok okunan, Türk menkıbe geleneği içerisinde müstesna bir yeri olan eserlerden biri bu eserdir.¹⁶ Tarihi bir şahsiyet olan Hacı Bektaş Velî'nin kimliği ve yaşantısı hakkında kapsamlı bilgi veren ve Anadolu halkının Yesevîlik çizgisindeki Bektaşiliği nasıl anladıkları hakkında çeşitli veriler sunan müstesna bir eserdir. Hacı Bektaş ve Bektaşilik tarihi açısından aslî bir kaynak olup, dili katıksız, arı duru bir Türkçedir. Terim ve kelime bakımından zengin, tahkiye tarzı halk tahkiye tarzıdır¹⁷.

Mensur ve manzum nüshaları bulunan Velayetname üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar, bu eserin yazarı olarak ayrı ayrı Süflî Derviş mahlası ile bilinen Mûsâ b. Ali'yi ve XV. yüzyılın sonlarıyla XVI. yüzyıl başlarında yaşamış olan Firdevsî-i Tavîl'i (Uzun Firdevsî) kabul etmişlerdir. Velâyetnâme'nin yazılış tarihi hususunda Abdülbaki Gölpınarlı'nın 1481-1501 arasında yazılmış olabileceği şeklindeki tahmini araştırmacılar tarafından da kabul görmüştür. Velayetname Eric Gross (1927) başta olmak üzere, Abdülbaki Gölpınarlı, Sefer AYTEKİN, Bedri NOYAN tarafından yayımlanmıştır.¹⁸ Bizim temel aldığımız eser ise Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi

¹⁵ Nesibe Yıldızhan, *Hacı Bektaş Velî'nin Velâyetnamesindeki Doğa Sembolleri Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 1

¹⁶ Hamiye Duran, "Velayetname'ye Göre Hacı Bektaş Velî" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 55 (2010), 130- 2007; Yıldızhan, *Velî'nin Velâyetnamesindeki Doğa Sembolleri Üzerine Bir İnceleme*, 5.

¹⁷ Duran, "Velayetname'ye Göre Hacı Bektaş Velî" 55, 130

¹⁸ Ahmet Yaşar Ocak, Hacı Bektaş Velî'nin Velâyetnâmesi. *TDVİA*, 14, Ankara: İSAM Yay., 2010, 471

yayımları arasında çıkan H. Duran ve D. Gümüšođlu tarafından 2010 yılında “*Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*” adıyla yayınlanan eserdir.

1.2. Saygı Değeri

Saygı kavramı, günlük hayatta çok sık kullanılan, sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önemli bir ahlakî deđerdir¹⁹. Bu kavram insanlar tarafından farklı şekillerde ele alınmakla birlikte genel olarak bakıldığında saygı; değer, üstünlüğü, faydası, kutsallığı vb. gibi nedenleri ile herhangi bir kişiye ya da bir şeye karşı dikkatli ve ölçülü davranmaya yol açan tutum ile başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusunu kapsamaktadır. Saygının özünde hürmet etme²⁰ ve insana verilen deđer²¹ vardır. İnsanı; insan olduğu için saymak gerekir. Saygı, sadece insan oldukları için eşit ölçüde tüm insanların birbirine karşı borçlu olduğu bir şeydir. Saygı bir bireyi diğerinden ayıran bir nitelik değil, tüm insanların ortak olarak sahip oldukları bir duygudur²². Saygı insanın kendi kişiliği ile başkalarının kişiliği arasındaki sınırı bilip, o sınırı aşmaması; kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkına, hukukuna riayet etmesidir.

Saygı bazen bir duruş, bazen bir nezaket, bazen de haddini bilmektir. Bireyin, bir taraftan kendini, başkalarının yanındaki konumunu, statüsünü, onlara karşı nasıl bir tavır ve davranış sergileyeceğini bilmesi, toplum içinde kendi hak ve görevlerini gözetmesi; diğer taraftan da başkalarının hak ve özgürlüklerine riayet etmesi, onlara karşı nasıl bir tutum ve davranış içinde olması gerektiğini bilmesidir²³.

Saygı kavramı, içerisinde kültürel öğeleri de barındıran bir kavramdır. Bu nedenle saygı ölçütleri kültürden kültüre değişiklik

¹⁹ Hâbil Şentürk “Sosyal ilişkilerde saygı kavramı: Psikoloji ve din açısından bir bakış” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/20 (2008), 218

²⁰ Erkan Kırıl “Kayıp Giden Bir Değer: Saygı” *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1/5 (2018), 5

²¹ Bayramali Nazıroğlu- Ayşegül Gün- Ayşe İnan Kılıç- Fatih Kaya, “Temel Ahlakî Değerler”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, Ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2016), 227

²² Gülay Özdemir, *Kant Ahlakında Saygı Kavramı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 79

²³ Şentürk, “Sosyal ilişkilerde saygı kavramı: Psikoloji ve din açısından bir bakış”, 218

gösterebilmektedir. Bireylerin içinde bulunduğu toplumun değerlerine göre saygı göstermeleri farklılaşabilir.

Anne ve babaya, öğretmene, büyüklere, yaşlılara, kendine, çevreye, hayvanlara, tüm canlılara, sahip olunan nimetlere, kutsal değerlere, bütün insanlara, başkalarının yaşam hakkına saygı gibi saygı duyulan şeyler farklılık gösterir. Etik Merkezi'ne göre "İnsanlara saygı, belki de tüm etiğin en temel ilkesi olabilir". Ahlak ve siyaset felsefesi literatüründe, insanlara saygı kavramı, genel olarak, sosyal konum, bireysel özellikler veya kazanımlar ya da ahlaki değerler ne olursa olsun, tüm insanların sırf insan oldukları için ahlaki olarak borçlu oldukları bir tür saygı anlamına gelir. Bu bazen haklar terimiyle de ifade edilir: İnsanların, sırf insan oldukları için saygı görmek gibi temel ahlaki hakka sahip oldukları söylenir. İnsanların eşit saygı görme hakkına sahip oldukları ya da borçlu oldukları yaygın bir görüştür.²⁴ Her insanın doğuştan gelen onuruna saygı duyma yükümlülüğü bulunmaktadır. 18. yüzyıl Alman filozofu Immanuel Kant'a göre gerçek saygı, bizi diğer insanlara karşı yaş, cinsiyet, cinsellik, ırk veya din gibi herhangi bir konuda ayrımcılığa yönlendirmemelidir. Aslında temel insan saygısı çok daha derine iner: Diğer insanlara saygı o kadar derindir ki ölümden sonra da devam eder.²⁵

Sosyal hayat insanlararası ilişkilerden ibaret olduğuna göre, bütün sosyal hayatı ahlaki davranışlardan meydana gelen bir sistem saymak mümkündür. İnsanlar arası ilişkilerin bir ucunda kendileri, diğer ucunda ise öteki insanlar vardır. O halde, bu ilişkilerden her iki tarafın da memnun kalması için karşılıklı saygı duyulması gerekir. Saygıya dayanmayan ilişkiler, insanları birbirinden uzaklaştırır. Ahlaki davranışın amacı da insanların bir arada ahenk içinde yaşamalarıdır.²⁶ Temel ahlaki yükümlülüğümüz insanlara saygı duymaktır.

²⁴ Stanford Encyclopedia of Philosophy, (*Sun Feb 18, 2018*) <https://plato.stanford.edu/entries/respect/> sitesinden 12.11.2021 tarihinde edinilmiştir.

²⁵ Editorial, *Journal of Paediatrics and Child Health* 56 (2020) 189–190

²⁶ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi Ve Sosyal Ahlak* (İstanbul, Ötüken Neşriyat 1995) 70-71

2. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma modeline uygun olarak tasarlanmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. “Belgesel gözlem”, “mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi”, “belge taraması” ve “kitaplık araştırması” gibi isimlerle adlandırılabilen doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir²⁷. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyallerden oluşan tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir²⁸.

Çalışmanın veri toplama araçları, Duran ve Gümüsoğlu tarafından yayına hazırlanan “*Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*”²⁹ ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınlamış olduğu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programları'ndan oluşmaktadır.

3. BULGULAR

Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'nin eğitim ortamında kullanılabilirliğini belirlemek ve çıkarımlarda bulunabilmek amacı ile öncelikle ilgili eser incelenmiş, saygı değerinin nasıl ele alındığı tespit edilmiş, bununla ilgili dokuz tema belirlenmiş ve bu temaların velayetnamede geçme sıklığı ile bunlara ait sayfa numaraları belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda ulaşılan sonuçlar neticesinde velayetnameye ait kısımlardan aynen alıntılar yapılmıştır. Oluşturulan temalar, bunlarla ilgili frekanslar ve bu temaların hangi sayfalarda yer aldığına yönelik bir tablo aşağıda sunulmuştur.

²⁷ (Wach, 2013; akt. Kırıl, B. 2020). Kırıl, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Süirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189. s. 173

²⁸ Corbin & Strauss, 2008; akt.: Kırıl, Bilgen, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Süirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15, (2020), 173

²⁹ Hamiye Duran - Dursun Gümüsoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi* (Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 2010)

Tablo 1. Saygı Değeriyle İlgili Tema, Frekans ve Sayfa Numaraları

Tema	Frekans	Sayfa numarası
Ayağa kalkma	2	183-185, 581
Ayağına kapanma/ayağına yüz sürme	7	123, 199, 226-227, 235, 669, 687, 693
Hünkâra bağlılık	14	83, 93-95, 111, 129, 183-185, 193, 205, 211-217, 223-225, 227, 471, 543, 621, 693
El Öpme	21	87, 89, 115, 123, 171-173, 199, 211-217, 227, 235, 269, 543, 581, 615, 621, 649, 675-677, 681, 687, 693, 707, 721
Geri çekilip bekleme	1	269
İzin alma	3	115, 199, 225
Önünde eğilme	1	707
Selamlaşma	4	121-123, 183-185, 191-193, 269
Yere kapanma	1	171-173
Diğer	3	269, 617, 621

Tablo 1 incelendiğinde saygı değerinin daha çok el öpme, hünkâra bağlılık, selamlaşma, ayağa kapanma/ayağına yüz sürme gibi öğeleri içerdiği görülmektedir. Bunların yanısıra ayağa kalkma, geri çekilip bekleme, izin alma, önünde eğilme, yere kapanma gibi öğelerin de

bulunduğu görülmektedir. Aşağıda bu temalarla ilgili alıntılara yer verilmiştir.

Ayağa kalkma

-Hacı Bektaş Veli, bu olaydan dolayı Horasan'dan Türkistan'a Hoca Ahmet Yesevi'nin yanına geldi. Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli'nin geldiğini görünce ayağa kalktı, selamını aldı. Doksan dokuz bin halife de Hoca'nın ayağa kalktığını görünce, onlar da ayağa kalktılar.³⁰

Ayağına kapanma/ayağına yüz sürme

...Ne kadar şaşılacak şey bunca senedir bu işi yaparım bostanın diktiği zamanda kavun yetiştiği, yenilecek hale geldiği nerede görülmüş. Büyük hata yaptım, gaflette buldum. Keşke onların ellerini öpseydim, ayaklarına yüz sürseydim, safa nazarlarını alsaydım” diyerek üzüldü. Etrafa baktı ama onları bulamadı.³¹

Hünkâra Bağlılık

-Emre “Yeşil perde arkasından bir el çıkmıştı o el bize nasip verdi. O elin içinde çok güzel nurlu bir ben vardı. Şimdi bile görsem tanırım” dedi. Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş Veli (K.A.S) elini açtı, mübarek avucunun ortasında bir latif mübarek yeşil beni vardı. Emre, hayrete düşerek üç sefer “Tapduk Hünkâr'ım, Tapduk Hünkâr'ım, Tapduk Hünkâr'ım” dedi. Bu olaydan sonra adı “Tapduk Emre” oldu. Hünkâr'ın önünde erenlik tacını çıkarttı. Hünkâr eline alıp tekbirledi, tekrar başına giydirdi ve ona gönülden bağlandı. Hünkâr'ın yüceliğini kabul etti, bundan sonra Tapduk Emre Hünkâr'dan izin alıp kendi makamına döndü. H. Hünkâr Rum iline girerek Karahüyük'te karar kıldı.³²

El Öpme

-Molla Saadettin, elbiselerini giyip, yola devam etti. Hünkâr'ın yanına geldi, ellerini öptü. Otuz mollasıyla beraber oturdular, bir süre sohbet ettiler.³³

³⁰ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 183

³¹ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 235

³² Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 223-225

³³ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 581

Geri çekilip bekleme

-...Kadıncık bundan etkilenip, şükür için secdeye kapandı. İkisi kalkıp, mescidin kapısına vardılar. Kadıncık İdris'e "Sen erkeksin, öce sen içeri gir" dedi. İdris, "Önce sen gir, çünkü rüyayı gören sensin" dedi. Mescide önce Kadıncık sonra İdris girdi. İdris, el kavuşturup erene selam verdi, elini öptüler ve geri çekilip beklediler.³⁴

İzin alma

-...Bütün kafirleri Müslüman edeyim
O tekfurı imana getireyim
Böyle deyip ayağa kalktı
Elini öpüp izin aldı ve çıktı³⁵

Önünde eğilme

-Hünkâr'ın kerametlerini ve velayetlerini duyduğu için yolda giderken padişaha gitmeden önce ona uğramak ve hayır duasını almak istedi bu düşünce ile Sulucakaraböyük'e geldi. Erenlerin Hırka Dağı'nda olduğunu duyunca oraya doğru yöneldi. Hırka Dağı'ndaki ardıç ağacının altında kendisine ulaştı, el bağlayıp karşısında durdu. Hünkâr ne için geldiğini, isteğinin ne olduğunu sorunca, Erdoğdu Alp hayır dua ve himmetini almak için uğradığını söyledi. Hünkâr'ın elini öptü, önünde saygıyla eğildi.³⁶

Selamlaşma

-...Bu gelen kişinin veli olduğunu bildi
Hem velayet sahibi ulu biri olduğunu anladı

Hacı Bektaş ona selam verince
Oda hürmetle karşılık verdi.³⁷

³⁴ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 269

³⁵ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 115

³⁶ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 707

³⁷ Duran - Gümüšoğlu, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*, 121

MEB'in 2018 yılında güncellediği öğretim programları incelendiğinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında değerlerle ilgili olarak "Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir" ifadesi yer almaktadır. Öğretim programlarında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri kök değerler olarak belirlenmiş; bu değerlerin, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı ifade edilmiştir.³⁸

Bu programlar detaylı incelendiğinde araştırmamıza konu olan saygı değerinin ve bu bağlamda Velayetname'de geçen saygı değeri ile ilgili menkıbelerin birçok dersin içeriğinde kullanılabileceği görülmektedir. Bunları konu ve kazanım bağlamında örneklendirecek

³⁸ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. (Ankara, 2018), 2 – MEB (2018). MEB, *Tarih Dersi Öğretim Programı (9, 10 ve 11. Sınıflar)* (Ankara, 2018), 5 - MEB, *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, (Ankara, 2018), 4- MEB, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. (Ankara, 2018), 5- MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)* (Ankara, 2018), 4

olursak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde “Temel Değerler” ve “Örf ve Âdetlerimizde Dinin İzleri”³⁹ konuları ile;

7.3.1. numaralı “Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar. Kazanımda; “adalet”, “dostluk”, “dürüstlük”, “öz denetim”, “sabır”, “saygı”, “sevgi”, “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerleri, ilişkili oldukları tutum ve davranışlarla birlikte ele alınır.”

7.3.2. numaralı “Örnek tutum ve davranışların, birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendirir.”

7.5.3. numaralı “Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder. Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumlardan; Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Alevilik Bektaşilik konularına öğrenci düzeyine uygun olarak yer verilir.”

7.5.4. numaralı “Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.”⁴⁰

kazanımlarında bu menkıbelerin kullanımının uygun olduğu düşünülmektedir.

Tarih dersi öğretim programı incelendiğinde;

10.4.1. numaralı “Sûfîlerin ve âlimlerin öğretilerinin Anadolu’nun İslamlaşmasına etkisini kavrar” kazanımında “Özlü sözlerinden hareketle Ahmet Yesevî, Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî, Ahî Evran, Yunus Emre, Hacı Bektâş-ı Velî ve Hacı Bayrâm-ı Velî gibi şahsiyetlerin temel öğretilerine değinilir.”⁴¹ Açıklamasına dayanılarak genelde Velayetnamedeki menkıbelerin ve özelde araştırmamıza konu olan saygı değeri ile ilgili olan menkıbelerin örnek olarak sunulması düşünülebilir. Türkçe dersi Öğretim Programı incelendiğinde; Temalar ve Konu Önerileri kısmında; “ERDEMLER” saygı değerine “BİREY VE TOPLUM” temasında, saygı değerine ve bu araştırmada oluşturulan temalardan selamlaşma⁴² kavramına yer verildiği görülmektedir. Bu derste

³⁹ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, 30, 25

⁴⁰ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, 33, 35

⁴¹ MEB, *Tarih Dersi Öğretim Programı*, 32

⁴² MEB, *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, 16

özellikle işlenen metinlerde Velayetname'deki saygı değeri ile ilgili menkıbeler, öğrencilerin seviyelerine uyarlanarak ders kitaplarında yer alabileceği düşünülebilir.

Yine “MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ” temasında büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, insan ilişkileri, kültürel miras, tarihî şahsiyetler⁴³ konularında bu menkıbeler kullanılabilir. Özellikle el öpme ile ilgili olan kısımlar burada tercih edilebilir. El öpme, pek çok kültürde bulunan bir gelenektir. Anne, baba, öğretmen, lider, ağabey, akraba büyükleri gibi insanların, büyüklüklerine bir saygı göstergesi olarak elleri öpülür.⁴⁴ Birey, ait olduğu toplumun geçmişinden kalan gelenek ve görenekler veya evrensel yaklaşımlarla birtakım normları edinir ve hayatını bunlarla sürdürür.⁴⁵

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı incelendiğinde HİKÂYE Ünitesi'nde⁴⁶ Velayetname'deki menkıbelere de yer verilebilir. Araştırmaya konu olan saygı değeri örtük olarak öğrencilere aktarılabilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde belirlenen kök değerlerin yanısıra doğrudan kazandırılacak değerler listesinde saygı değerinin yerini aldığı görülmektedir. 4. sınıf “Birey ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” ile 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında saygı değeri doğrudan kazandırılacak değerlerdendir.⁴⁷ Bu öğrenme alanlarında uygun konularda Velayetname'deki menkıbelerin kullanılabilmesi söylenebilir.

4. SONUÇ

Bireyler arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için ve kültürün gelecek kuşaklara aktarımında bir değer olarak saygıya önem verilmelidir. İnsan hayatının bu en önemli değerinin gerek kültürel, insanî ve dinî öğeler olarak gelecek nesillere aktarılması ve gerekse bu unsurların

⁴³ MEB, *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, 16

⁴⁴ Rasim Soylu “Sanatta ve Kültürde Öpme Ritüelinin Göstergebilim Açısından İncelenmesi” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 16 /60 (2017), 272

⁴⁵ Sadık Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler* (Ankara: Ecdâd Yayınları, 1992), 29-30

⁴⁶ MEB, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı*, 31

⁴⁷ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, 9, 14, 16

büyük oranda günümüz toplumunda yaşamaya devam etmesi kültürel devamlılık açısından dikkate değerdir. Bu noktada işin içerisine eğitim ve dolayısıyla öğretim programları girmektedir. Bu araştırma Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin Velâyetnamesi'nde saygı değerinin nasıl ele alındığını ve burada geçen menkıbelerin eğitim ortamında kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya konu olan Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velâyetnamesi'nde, saygı değerinin çoğunlukla el öpme, selam verme ve hünkara bağlılık (mürşide bağlılık) gibi somut davranışlar ve insanın kendisine, insanın Allah'a, insanın başka bir insana, insanın tabiata ve diğer tüm canlılara gibi soyut ancak his ve duygulara matuf kültürel, insanî ve dinî öğeleri içerdiği görülmüştür. Yapılan analizler sonucu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyal Bilgiler dersleri öğretim programlarında velâyetnamedeki saygı değeri ile ilgili menkıbelerin bu değer açık veya örtük olarak aktarılması noktasında uygun olan ünite, tema, konu ve kazanımlarda kullanılabileceği tespit edilmiştir. Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velâyetnamesi'nin bu amaçla kullanılması saygı değerinin farklı bir boyutta kavranmasını sağlayacaktır.

Pakdemirli yaptığı çalışmada öğretmenlerin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini zorlayıcı ve salt öğüt verici tavırlardan uzak kalarak, çağdaş öğretim kuramları doğrultusunda hazırlanmış olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programında vurgulanan etkinlikler yoluyla işlemleri ve bu bağlamda hikâye kullanımına yer vermelerinin öğrencilerin ilköğretim döneminde kendilerinden beklenen zihinsel, duygusal, sosyal, dini ve ahlâki gelişim düzeylerine ulaşabilmelerini ve doğru bir hayat felsefesi oluşturabilmelerini destekleyeceğini belirtmiştir. Çeşitli etkinliklere dönüştürülen hikâyelerin ders konularını öğrenciler için anlaşılır, anlamlı, ilgi ve dikkat çekici, uygulanabilir kılacağını, öğrencinin aktif hale gelmesini ve dersi sevmesini sağlayacağını, hem öğrenci ve hem de öğretmen açısından başarının ve motivasyonun artmasına yardımcı olacağını, sonuçta, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programında belirtilen kazanımların gerçekleşmesini kolaylaştıracağını⁴⁸

⁴⁸ M. Nur Pakdemirli, "İlköğretim DKAB Derslerinde Hikâye Kullanımının Önemi: Eğitim Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım" *Değerler Eğitimi Dergisi* 9/21, (Haziran 2011), 114

ifade etmiştir. Ayrıca Vitz⁴⁹ ve Streib⁵⁰, çocukların zihinsel, duygusal, sosyal, dini ve ahlâki gelişimlerini başarıyla tamamlayabilmeleri için sözlü uyarılardan ziyade, gerçek hayatın bir çeşit yansıması olan hikâyelerden süzülen model davranışlara gereksinimleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Topçu ve Kaymakçı'nın yaptıkları çalışmada araştırmaya katılanların tamamının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitaplarında menkıbelere yeterince yer verilmediği görüşünde birleştikleri sonucuna ulaşmışlardır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında edebi metinlerin kullanılması tavsiye edilmiş olmasına rağmen menkıbe türüne doğrudan yer verilmemesi katılımcıların öğretim programlarıyla ilgili düşüncelerini destekler niteliktedir.⁵¹

Sarıköse yaptığı çalışmada, menkıbe kullanılmasının ve bunlarla ilgili soru sorulması gibi etkinliklerle öğrencilere söz verilmesinin onları aktif olarak derse katacağını, öğrencilerin, sınıf ortamında görüş ve düşüncelerini açıklarken başkalarına saygılı olmayı öğreneceklerini⁵² ifade etmiştir. Öztaş yaptığı çalışmada, edebî ürünlerin, tarih derslerini daha zevkli bir hâle getirebilecek ve değişik etkinliklerin yapılabilmesine imkân verebilecek materyaller olduğunu, bu etkinlikler çerçevesinde edebî ürünlerin tahlil edilmesinin öğrencilere eleştirel düşünme başta olmak üzere birçok beceriyi kazanma fırsatı vereceğini ifade etmiştir. Ayrıca edebî ürünlerle desteklenen öğretim yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısını artırmada ve duyuşsal kazanımları sağlamada daha etkili olmasının yanı sıra öğrencilerin derse karşı tutumlarına da olumlu etki yaptığı araştırmalarla ortaya konmuş olduğu gerçeğinden hareketle edebî ürünlere tarih derslerinde yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵³

⁴⁹ Paul C. Vitz, "The Use Of Stories İn Moral Development". *American Psychologist* 45/6, 718, (1990). 709-720.

⁵⁰ Heinz Streib, "The Religious Educator As Story-Teller". *Religious Education*, 93/3, (1998). 327-328

⁵¹ Ersin Topçu-Selahattin Kaymakçı "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Menkıbelerin Kullanılma Durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri" *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20/1 (2018)

⁵² Barış Sarıköse, "Tarih Öğretiminde Menkıbelerin Kullanılması" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26 (2011), 320

⁵³ Sezai Öztaş, "Tarih Derslerinde Bir Öğretim Materyali: Edebî Ürünler" *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 11(Nisan 2018), 39

Araştırma bulguları ve sonuçları neticesinde aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Bundan sonraki çalışmalarda öğretim programlarında yer alan başka değerlerin kazandırılmasında menkıbelerin kullanılıp kullanılmayacağı araştırılabilir.
- Saygı değerinin aktarımında menkıbelerin etkisini inceleyen deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, Hakkı. *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015
- Bayrak, Muhammet. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarındaki Alevilik-Bektaşilik Konularına* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Bektaş – Öztaşkın, Özlem. “ Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 61/ 2 (2012) 242-272
- Çelikkaya, Hasan. *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. (İkinci Baskı) İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.
- Duran, Hamiye. *Velayetname*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Duran, Hamiye - Gümüşoğlu, Dursun. *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 2010.
- Editorial, *Journal of Paediatrics and Child Health* 56 (2020) 189–190
- Güngör, Erol. *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1995
- Gürgil Fitnat - Kılcan, Bahadır - Kılıçoğlu, Gökçe - Kurtoglu, Fatma Süreyya. “Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'nin Kök Değerler Açısından İncelenmesi” *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 8/1 (2019), 446-461.
- Kahramanoğlu, Recep – Şahin, Fulya “Hacı Bektaş Veli Felsefesinin Etnopedagojik Açından İncelenmesi” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21/ Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı (Kasım 2019), 41-58
- Kaya, Umut. “Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilâtı: Ahîlik” *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26, (Aralık 2013), 41-69
- Kıral, Bilgen. Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sürt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2020), 170-189.

- Kıral, Erkan. “Kayıp Giden Bir Değer: Saygı” *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1 / 5 (2018), 4-10.
- Kolaç, Emine. “Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (2010) 55, 193-208
- Kurtoğlu, Fatma Süreyya. “Kök Değerler Açısından Hacı Bektaş Velî'nin Eserleri” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 89 (Bahar 2019), 55-70
- MEB. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara, 2018
- MEB. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara, 2018
- MEB. *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara, 2018
- MEB. *Tarih Öğretim Programı (9, 10 ve 11. Sınıflar)*. Ankara, 2018
- MEB. *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, Ankara, 2018.
- Nazıroğlu, Bayramali – Gün, Ayşegül – Kılıç, Ayşe İnan - Kaya, Fatih “Temel Ahlakî Değerler”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, Ed. Mustafa Köylü, 181-258, Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2016
- Ocak, Ahmet, Yaşar. Hacı Bektaş Vilâyetnâmesi. *TDVİA*, 14, Ankara: İSAM Yay., 2010, 471-472
- Öztaş, Sezai. “Tarih Derslerinde Bir Öğretim Materyali: Edebî Ürünler” *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 11 (Nisan 2018), 27-41
- Özdemir, Gülay. *Kant Ahlakında Saygı Kavramı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006
- Pakdemirli, M. Nur. “İlköğretim DKAB Derslerinde Hikâye Kullanımının Önemi: Eğitim Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım” *Değerler Eğitimi Dergisi* 9/21, (Haziran 2011), 99-129

- Sarıköse, Barış. “Tarih Öğretiminde Menkıbelerin Kullanılması” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 26 (2011), 311-321
- Soylu, Rasim. “Sanatta ve Kültürde Öpme Ritüelinin Göstergebilim Açısından İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/60, (2017), 269-287
- Stanford Encyclopedia of Philosophy, *Sun Feb 18, 2018*
<https://plato.stanford.edu/entries/respect/> sitesinden
12.11.2021 tarihinde edinilmiştir.
- Streib, Heinz. “The Religious Educator As Story-Teller”. *Religious Education*, 93/3, (1998), 3314-331.
- Süleyman Özkan. *Alevi-Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Şahin, Fulya. *Hacı Bektaş Veli Felsefesine Eğitsel Bir Bakış*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Şentürk, Habil. “Sosyal İlişkilerde Saygı Kavramı: Psikoloji ve Din Açısından Bir Bakış” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 /20 (2008), 217-228.
- Taner - Duman, Mine. *Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından Bektaşî Fıkraları*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Topçu, Ersin – Kaymakçı, Selahattin. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Menkıbelerin Kullanılma Durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri” *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20/1 (2018), 281-305
- Tural, Sadık. *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler* Ankara: Ecdâd Yayınları, 1992
- Ulusoy, Kadir - Arslan Ali. “Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi” *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ed. Refik Turan - Kadir Ulusoy. 1-12, Ankara: PegemA Yayınları, 2014.

- Vitz, Paul C. "The Use of Stories in Moral Development". *American Psychologist* 45/6 (1990), 709-720.
- Yıldızhan, Nesibe. *Hacı Bektaş Veli'nin Velâyetnamesindeki Doğa Sembolleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018